

Ενότητα 6^η Η μουσική εξημερώνει

Μουσικήν [...] πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν,	Εἶναι ωφέλεια για όλους τους ανθρώπους να ασκούν τη μουσική
Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον. [...]	για τους Αρκάδες όμως είναι αναγκαίο. [...]
Παρὰ μόνοις γὰρ Ἀρκάσι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων	Γιατί μόνο στους Αρκάδες πρώτα πρώτα τα παιδιά από τη νηπιακή τους ηλικία
ᾄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας,	συνηθίζουν να τραγουδούν σύμφωνα με τους μουσικούς ρυθμούς τους ὕμνους και τους παιάνες,
οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τοὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ θεοὺς ὕμνοῦσι·	με τους οποίους ο καθένας σύμφωνα με τα πατροπαράδοτα υμνεί τους τοπικούς ἥρωες και τους θεούς·
μετὰ δὲ ταῦτα [...]πολλῇ φιλοτιμίᾳ	μετά από αυτά [...] με μεγάλο συναγωνισμό
χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις [...]	χορεύουν κάθε χρόνο με τη συνοδεία των αυλητῶν του Διονύσου στα θέατρα [...]
καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων	Και από τα άλλα μαθήματα
ἀρνηθῆναί τι μὴ γινώσκειν οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγοῦνται,	δε θεωρούν καθόλου ντροπή να παραδεχτούν ότι δε γνωρίζουν κάτι,
τὴν γε μὴν ᾠδὴν οὐτ' ἀρνηθῆναι δύνανται	το τραγούδι όμως ούτε μπορούν να αρνηθούν
διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν,	επειδὴ υποχρεωτικά ὅλοι το μαθαίνουν,
οὔθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι	οὔτε, αν το παραδεχτούν, μπορούν να απαλλαγούν από αυτό
διὰ τὸ τῶν αἰσchrῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο.	επειδὴ αυτό θεωρεῖται ντροπή στην κοινωνία τους.
Ταῦτά τέ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρειαγαγεῖν	Αυτά μου φαίνεται ότι τα θέσπισαν οι παλαιοί
οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν,	ὄχι για να καλλιεργήσουν τη φιληδονία και την επίδειξη πλούτου,
ἀλλὰ θεωροῦντες μὲν τὴν ἐκάστων αὐτουργίαν	ἀλλὰ επειδὴ παρατηρούσαν το μόχθο του καθενός
καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν,	και με λίγα λόγια την επίπονη και σκληρή ζωή,
θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἡθῶν αὐστηρίαν,	και επειδὴ ἐβλεπαν την αυστηρότητα των ἡθῶν,
ἥτις αὐτοῖς παρέπεται	η οποία τους ακολουθεῖ
διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ στυγνότητα	εξαιτίας του ψύχους και της τραχύτητας του τόπου στον οποίο ζουν
τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν.	και η οποία υπάρχει στο μεγαλύτερο μέρος αὐτῶν των τόπων.

1	Μουσικήν [...] <u>πᾶσι</u> μὲν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν,	
2	Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον. [...]	
3	Παρὰ μόνοις γὰρ Ἀρκάσι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες <u>ἐκ νηπίων</u>	
4	<u>ᾄδειν</u> ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας,	
5	οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τοὺς ἐπιχωρίους <u>ἥρωας</u> καὶ θεοὺς ὕμνοῦσι·	
6	μετὰ δὲ ταῦτα [...]πολλῇ φιλοτιμίᾳ	
7	χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς <u>Διονυσιακοῖς</u> αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις [...]	
8	καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων	
9	ἀρνηθῆναί τι <u>μὴ γινώσκειν</u> οὐδὲν <u>αἰσχρὸν</u> ἡγοῦνται,	
10	την γε μὴν <u>ὠδὴν</u> οὐτ' ἀρνηθῆναι δύνανται	
11	διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν,	
12	οὐθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι	
13	<u>διὰ τὸ τῶν αἰσchrῶν</u> παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο.	
14	Ταῦτά τέ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλοι παρειαγαγεῖν	
15	οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας <u>χάριν</u> ,	
16	ἀλλὰ θεωροῦντες μὲν <u>τὴν ἐκάστων</u> αὐτουργίαν	
17	καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων <u>ἐπίπονον</u> καὶ σκληρόν,	
18	θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἡθῶν αὐστηρίαν,	
19	ἣτις <u>αὐτοῖς</u> παρέπεται	
20	διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος <u>ψυχρότητα</u> καὶ στυγνότητα	
21	τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις <u>ὑπάρχουσαν</u> .	

Κείμενο (Α) Ενότητας 6 (Αρχαία Γ'): Σχόλια

κατὰ νόμους: Ο νόμος ήταν μουσικό είδος προς τιμήν του Απόλλωνα με τυπικά καθορισμένη μορφή, ένα πρότυπο σύνθεσης και εκτέλεσης μεγάλου αισθητικού κύρους, το οποίο όφειλε να ακολουθεί απαρέγκλιτα ο αοιδός, ο κιθαριστής ή ο αυλητής. Συνδύαζε μελωδία, τρόπο, είδος, κλίμακες, ρυθμό και πολλά άλλα μουσικά στοιχεία σε ενιαία αντίληψη και σύστημα κανόνων.

τοὺς ὕμνους: Λατρευτικά άσματα προς τιμήν θεών ή ηρώων που ψάλλονταν από χορό με τη συνοδεία κιθάρας. Ο Πίνδαρος, ο Βακχυλίδης και ο Σιμωνίδης συνέθεσαν ύμνους προς τιμήν κορυφαίων αθλητών αλλά και για τη συνοδεία πανηγυρικών εορτών. Σύμφωνα με τον Πausανία, αγώνας ύμνων θεσπίστηκε για πρώτη φορά προς τιμήν του Απόλλωνα στους Δελφούς.

παιᾶνας: Ο παιᾶνας ήταν χορικό (δηλ. χορωδιακό και συνοδευόμενο από ρυθμικές κινήσεις) άσμα αρχικά προς τιμήν του Απόλλωνα και στη συνέχεια προς τιμήν άλλων θεών. Περιείχε συνήθως ευχαριστίες για τη λύτρωση από κάποιο κακό· αργότερα χρησιμοποιήθηκε ως θριαμβευτικό επινίκιο άσμα και ως πολεμικό εμβατήριο.

χορεύουσι κατ' ένιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις: Ιερό τραγούδι του Διονύσου ήταν ο διθύραμβος. Περί το 600 π.Χ. ο τύραννος της Κορίνθου Περίανδρος ανέθεσε στον Αρίωνα τον Μηθυμναίο να του δώσει τεχνική μορφή. Τελικά ο διθύραμβος παρουσιαζόταν από χορό πενήντα ανδρών που σχημάτιζαν κύκλο· τα μέλη του χορού εμφανίζονταν μεταμφιεσμένα σε τραγόμορφους Σατύρους (συνήθεις ακολούθους του Διονύσου) και τα θέματα του άσματος ήταν σχετικά με τις περιπέτειες και το μεγαλείο του θεού. Καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα στις δωρικές περιοχές και αποτέλεσε το υπόβαθρο στο οποίο βασίστηκε το λυρικό στοιχείο της αττικής τραγωδίας.

θεωροῦντες μὲν τὴν ἐκάστων αὐτουργίαν καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν, θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἡθῶν αὐστηρίαν: Ο Πολύβιος πιστεύει ότι η μουσική ξεκουράζει τον άνθρωπο από την καθημερινή σκληρή εργασία, ενώ το φυσικό περιβάλλον επηρεάζει τον χαρακτήρα του. Πρόκειται για αντιλήψεις οι οποίες και σήμερα είναι αποδεκτές.

Ερωτήσεις

1. Ποιες συνήθειες των Αρκάδων αποδεικνύουν κατὰ τον Πολύβιο τη στενή σχέση τους με τη μουσική και με το τραγούδι;

Οι Αρκάδες θεωρούσαν αναγκαία την ενασχόληση με τη μουσική γι' αυτό και συνήθιζαν τα παιδιά τους απ' τη νηπιακή κιόλας ηλικία να τραγουδούν ύμνους και παιάνες σύμφωνα με τους καθορισμένους μουσικούς ρυθμούς. Τα λατρευτικά αυτά άσματα τιμούσαν θεούς και τοπικούς ήρωες, γεγονός που συνέδεε τη μουσική τόσο με τη θρησκευτική διάσταση της κοινωνικής ζωής όσο και με την διαχρονική ανάγκη να

υμνούνται τα ηρωικά πρόσωπα, και άρα η ιδιαίτερη ιστορία κάθε τόπου. Επίσης, οι Αρκάδες συνήθιζαν να διοργανώνουν κάθε χρόνο χορούς αφιερωμένους στο θεό Διόνυσο, όπου η συμμετοχή των παιδιών γινόταν με μεγάλη προθυμία.

Ενδεικτικό, άλλωστε, του πόσο στενή ήταν η σχέση των Αρκάδων με τη μουσική αποτελεί και το γεγονός ότι ενώ δεν θεωρούσαν ντροπή να παραδεχτεί κάποιος μαθητής ότι δεν γνωρίζει κάτι από τα άλλα μαθήματα, το θεωρούσαν απαράδεκτο να ειπωθεί κάτι τέτοιο για το τραγούδι, καθώς αυτό αποτελούσε υποχρεωτικό μέρος της εκπαίδευσής τους και πολύ περισσότερο επειδή το θεωρούσαν ντροπή να μη γνωρίζει κάποιος να τραγουδά.

2. Τι ήθελαν να πετύχουν οι Αρκάδες καθιερώνοντας την καλλιέργεια της μουσικής και του τραγουδιού;

Η καλλιέργεια της μουσικής και του τραγουδιού ήταν για τους Αρκάδες ένας τρόπος να εξισορροπήσουν την επίδραση που τους ασκούσε το ψυχρό κλίμα και η τραχύτητα του περιβάλλοντος. Είχαν, δηλαδή, διαπιστώσει πως η αυστηρότητα των ηθών τους ήταν συνέπεια του χώρου στον οποίο ζούσαν, γι' αυτό και ήθελαν μέσω της μουσικής να διασφαλίσουν μια πιο ήπια εξέλιξη του χαρακτήρα τους.

Συνάμα, θεωρούσαν πως η μουσική τους προσέφερε τη δυνατότητα να ξεκουράζονται και να ηρεμούν από την ένταση του σκληρού καθημερινού μόχθου. Λόγω και πάλι του ιδιαίτερου γεωγραφικού τους χώρου οι Αρκάδες ήταν αναγκασμένοι να αντιμετωπίζουν μια επίπονη καθημερινότητα με ποικίλες δυσκολίες, που έπρεπε με κάποιο τρόπο να βρίσκει εκτόνωση, προκειμένου να διασφαλιστεί η ψυχική εκείνη γαλήνη και ηρεμία που χρειάζονται για την άρτια διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας.

3. Ο Πολύβιος αναγνωρίζει στο κείμενο στενή σχέση ανάμεσα στη γεωγραφική θέση και το κλίμα ενός τόπου και στις συνήθειες των κατοίκων του. Πώς επηρεάζει τη σχέση αυτή ο σύγχρονος τεχνικός πολιτισμός;

Η αντίληψη αυτή είναι γενικά αποδεκτή από παλιά. Ο Θουκυδίδης (1.2) εξηγεί κάποιες ιστορικές εξελίξεις βάσει του περιβάλλοντος, ενώ γίνεται δεκτό ότι ακόμη και ο χαρακτήρας μπορεί να επηρεαστεί, τουλάχιστον όσον αφορά τα επίκτητα στοιχεία του. Στην εποχή μας ο αναπτυγμένος τεχνικός πολιτισμός περιορίζει την έμμεση επίδραση του φυσικού περιβάλλοντος στην ανθρώπινη ζωή (διατροφή, ενδυμασία, συμπεριφορά, διασκέδαση και άλλες εκδηλώσεις), ωστόσο είναι δύσκολο να αναιρεθεί πλήρως η επίδραση αυτή. Π.χ. οι διατροφικές συνήθειες ενός λαού σχετίζονται κατά μεγάλο μέρος με τα προϊόντα που ευδοκιμούν στη συγκεκριμένη χώρα και με το κλίμα που επικρατεί σε αυτή.

Διαπιστώνουμε, δηλαδή, πως παρά το γεγονός ότι ο τεχνικός πολιτισμός έχει κατορθώσει να μειώσει τον αντίκτυπο που έχει η γεωγραφική θέση και το κλίμα ενός τόπου στις συνήθειες των ανθρώπων, εντούτοις υπάρχουν ακόμη αρκετές πτυχές του ανθρώπινου βίου που βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τους φυσικούς αυτούς παράγοντες.